

RITA ENDER • “Kolay Gelsin”

RITA ENDER 1984'te İstanbul'da doğdu. 2003 yılında İstanbul Özel Saint Joseph Fransız Lisesi'nden, 2008 yılında Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Ocak 2010'da avukathğa başladı. Galatasaray Üniversitesi ve Panthéon-Assas Üniversitesi'nde (Paris II) yüksek lisans yaptı ve azınlık hakları üzerine çalıştı. 2001 yılından beri çeşitli gazete ve dergilerde yazmakta ve *Güncel Hukuk* dergisi için söyleşiler yapmakta.

İletişim Yayınları 2143 • Bugünün Kitapları 181

ISBN-13: 978-975-05-1743-3

© 2015 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2015, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Reysi Kamhi

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

BASKI ve *CLT* Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

RİTA ENDER

“Kolay Gelsin”

Meslekler ve Mekânlar

FOTOĞRAFLAR *Berge Arabian*
ÇİZİMLER *Reysi Kamhi*

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	11
ÖNSÖZ	13
KELEBEK KORSE • İLYA AVRAMOĞLU <i>“Bu ülkede üç kuşak kadın, kelebek korseyle inceldi”</i>	17
KATİA (ŞAPKACI) • KATİA KİRACI <i>“Şapkayı seveceksin ki yakışsın”</i>	25
YENİ MODA ECZANESİ • MELİH ZİYA SEZER <i>“Eczanede ilaç kokusu vardı”</i>	31
SAAT TAMİRCİSİ • MUSTAFA DEMİRCİ <i>“Saat sahibine temessül eder”</i>	37
DEMİRCİ • ARTİN AHARON (GABİ USTA) <i>“Böyle atölyeler bu şehre lazım”</i>	43
YORGANCILAR • NURİ TOKLİCAN, SEYİT SESLİ, AYHAN KOÇ <i>“Uyuyanın üstüne kar yağar”</i>	47
GÖMLEKÇİ • CELALETTİN BENLİ <i>“İsmarlama gömlekte Beyoğlu’nun en eskisi benim”</i>	51
AVİZECİ • İSAK CAN KOHEN, HÜSEYİN KOÇ <i>“Ancak saraylarda olurdu avize”</i>	57

BÜYÜKADA FIRINI • HÜSEYİN KARAYAPRAK	
“Kavala kurabiyesini bütün insanlar alır”	63
ŞEKERCİ • FERİDUN DÖRTLER	
“Peynirini peynirciden, helvasını helvacıdan, akidesini şekerciden alma kültürü pek revaçta değil bugün”	69
MIHLAMACI • SEVAN NİZAMYAN	
“Her Ermeni erkeğinin geleceği yer: Kapalıçarşı”	75
MEYHANECİ • YORGO OKUMUŞ	
“Biraz fazla içersen elbet her şeyi kurtarırısın”	81
KARTONPİYER USTASI • KEMAL CİNBİZ	
“Histir, kapristir, istektir”	87
KUYUMCU • İLHAN GÜZELİŞ	
“Sen Çarşılısın”	93
YAPRAKLAR • NİCK MERDENYAN	
Yapraklardan özür dilemek	99
REBUL • MEHMET MÜDERRİSOĞLU	
“Lavantayı hâlâ aynı aileden alıyoruz”	105
BRONZ USTASI • ŞABAN SEHERYILDIZI	
“Herkes bana hep ‘Şaban’ dedi”	111
SAHAF SİMURG • İBRAHİM YILMAZ	
“Bu efsunlu ruhlar şehrinin hafızası, sahaflıkta gizli”	117
ÖZCAN TURŞUCU • BAHATTİN ÖZCAN, LÜTFİ YILMAZ	
“Öğrencilerle dolar burası”	123
ÇİNİ USTASI • BERÇ YOLDAŞ	
“Tarih olduk be...”	129
ARZUHALCI • HAYRETTİN TALİ	
“Bir hata yaparsın ve bir adam mahvolur!”	133
GRAMOFON TAMİRCİSİ • MEHMET USTA	
Mehmet Usta’nın gramofon kolikliği	137
LİKÖRLÜ ÇİKOLATA • FEHMİ YILDIRAN	
“Alkol çikolatayı çabuk patlatır”	143
LEVİ RESTORAN • ŞAHABETTİN YAVER	
“Allah dengeliyor”	149

KASAP-DOMUZCU • LAZARİ KOZMAOĞLU, KOZMA KOZMAOĞLU	
“Biz hep domuzcuyduk”	155
ÇİZER • ŞEVKİ SAYIŞMAN	
“Benim dükkânım kalemligim”	161
TERZİ • ŞEREF ERGÜL	
“Babamdan, okulda öğrendiğimden daha çok şey öğrendim ben”	167
DOLMAKALEM TAMİRCİSİ • MURAT SÖNMEZ	
“Her şeyi hep dolmakalemle yaparlarmış”	173
BALIKÇI • AHMET YAZGÜNEŞ	
“İstanbul halkı lodosta balık yemez”	179
LOSTRA • SEHER ÖRENLER	
“Acaba hâlâ duruyor musunuz?”	185
PLAKETÇİ • ASLAN RUSO	
“Var olduğum müddetçe tercihim burası”	191
ENSTRÜMAN YAPIMCISI • PAKİ ÖKTEM	
“Müşteri beni tanıyorsa, ben yapacağım”	197
FOTOĞRAFCI • TAYFUN BİNİCİOĞLU	
“Herkes toplanırdı ve fotoğraf çekerdik”	205
ŞEMSİYECİ • OLGA OKAY	
“Buranın bir tarihi var”	211
ÖRÜCÜ • BAHADIR SÜSLEYİCİ	
İstanbul’daki en son ve en genç örücü	217
BOZACI • SADIK VEFA	
“O dükkân hiçbir şekilde değişmeyecek”	223
KUAFÖR • OSMAN DAMARLI, RIFAT AZAT	
“Moda ile iç içe geçtik”	229
ORGANİZASYON • BERÇ KAÇ, TAMAR KAÇ	
“Çıta yükseldi ve sonsuzluğa gitti”	235
NUR OYUNCAK • OYA ALACAKLIOĞLU, SELÇUK ALACAKLIOĞLU	
“Eskiden tahta oyuncaklar vardı”	243
ÇİÇEKÇİ • FİLİZ KIRAZ	
“Bizi çok kovalamışlardı”	249

FAYTONCU • KEVORK BEYLERYAN	
“Değirmen’e gidelim Kevork!”	253
BADEM EZMECİSİ • SEVİM İŞGÜDER	
“Burası benim her şeyim oldu”	259
YOĞURTÇU • UĞUR ÖZDEMİR	
“Yoğurdun ana vatani yaşadığımız bu coğrafya”	267
CENAZE MÜZİSYENİ • MARKO PALAÇI	
Sinagogların orklarına ses veren eller	273
LALE SİNEMASI • FERRUH DİLMAÇ	
“Hanım gişede çalışıyor, oğlan frigo satıyor, ben mısıra bakıyorum, kızım büfeye bakıyor”	279
KAYMAKÇI • PANDO PANDELİ ŞESTAKOF	
“Buradan bir adım atarsan her şey kaybolur”	283
MURASSA SANATI • HRAÇ ARSLANYAN	
“Bu bizim kendi kendimizi, kendi kendimize ispat edişimiz”	289
SİMİT FIRINI • SAMİ ÖZEN	
“Herkes kendi kısmetini yer”	293
LOKUMCU • BARIŞ CEMİLOĞLU	
100 yıllık bir tanıklık ve devamlılık	299
MAKİNİST • HAYDAR NEYİS	
“Burada yaşanan heyecan hiçbir yerde yok”	305
CİLTÇİ • MEHMET YORULMAZ, KEMAL YORULMAZ	
“Elinde zanaat, kafada fikir”	309
KURUKAHVECİ • MURAT ÇELİK	
“Kahve zevk işi efendim”	315
PULCU • BURAK TEMİZ	
“Pul tesadüfen bulunmaz”	321
MANAV • RAMAZAN KAYAN	
“Ben yerken sen hissedersin”	327
MARANGOZ • CÜNEYT AYDINLATAN	
“İnsanlar da tuhaflaştı, ağaçlar da”	331
ÇANTA TAMİRCİSİ • JİRAYİR ÖZGÜN	
“Bu dükkân sayesinde oğullarım meslek sahibi oldu”	337

BAKLAVACI • NEJAT GÜLLÜ “ <i>Baklava yiyen adamın yüzü güler</i> ”	343
KAHVECİ • DERVİŞ AYAN “ <i>Kahve ortamı böyledir</i> ”	347
DAKTİLO TAMİRCİSİ • YAKUP ÇUKRAN “ <i>Daktilo devri bitti</i> ”	353
MANKEN ÜRETİCİSİ • OHANNES TEGER “ <i>Zaman aşımına uğruyor</i> ”	359
HAMAM • AHMET KARAGÜNEY “ <i>Ananevi bir mekân</i> ”	363
ANTİKACI • SAMİ YAVUZ “ <i>Siz kendi yaşantınızı yaşıyorsunuz</i> ”	369
İŞKEMBEÇİ • REŞİT SARI “ <i>Mide yalamı kabul etmez</i> ”	373
TORNACI • SERKİZ TÜYSÜZ “ <i>Makinem benden eski</i> ”	377
İNCİ PROFİTEROL • MUSTAFA ATEŞ, MEHMET ULAŞ “ <i>Oradan buraya, sadece kasa ve terazi geldi</i> ”	383
DOKTOR • JIRAYR KAYNAR “ <i>Doktorluk, mesleklerin kralıdır</i> ”	387
BAHARATÇI • MURAT KAUR “ <i>Burası bizim gözbebeğimiz</i> ”	393
ÖĞRETMEN • ANDONİS PARİZYANDS “ <i>Öğretmenin ilhamı öğrenciden</i> ”	399
ŞOFÖR • MUSTAFA TOKER “ <i>Direksiyon başında mesai</i> ”	403
AVUKAT • RIFAT SABAN “ <i>Hak elde etme mesleği</i> ”	409
SMOKİNCİ • LEVON KORDONCIYAN “ <i>Redingot ve ille de frak</i> ”	413
OTOMOBİL TAMİRCİSİ • YANİ PAPAYORGİU “ <i>Otomobil benim aşkımdı</i> ”	419
İŞ ADAMI • İSHAK ALATON “ <i>Fütürolojiye merak lazım</i> ”	425

RESSAM • AGOP EGOYAN	
<i>“Düşüncenin dili zaman zaman renklerdir”</i>	431
MUHASEBECİ • KOÇO TEODORİDİS	
<i>“Defter yazmayı bileceksin”</i>	437
MİMAR • SASNUHİ MUŞLIYAN	
<i>Oranı ve mekânı kurmak</i>	441
HAHAM • YEUDA ADONİ	
<i>“İnsan aklının almayacağı bazı şeyler var”</i>	447
YUFKACI • FUAT KETEN	
<i>“Buradan başka bir yer bilmiyorum”</i>	451
TESİSATÇI • YANİ VELAHAPULOS	
<i>“15 yıldır dalga geçiyorum”</i>	455
MUHTAR • REFET ÜSTÜN	
<i>“Çekmecemde 6.000 evrak var”</i>	459
KIRTASİYECİ • HÜSEYİN GÜKSAN	
<i>“Kâğıt-kalem artık bitiyor”</i>	465
ZANGOÇ • YANİ HUTU	
<i>“Artık çanlar otomatik”</i>	469
RUM USTA, ERMENİ ZANAATKÂR VE YAHUDİ TÛCCAR NOSTALJİLERİ	475

TEŞEKKÜR

“Öykülerimizi anlatarak yaşamlarımızı anlamlandırmaya çalıştığımızı inanıyorum.”

– STEPHEN GROSZ

Öykülerinin bir kısmını benimle paylaşan ve bu kitapta yer alan herkese; ama özellikle Melih Ziya Sezer, Andonis Parizyanos ve Artin Aharon’a,

Bu değerli öyküleri ve mekânları görselleştiren Reysi Kamhi’ye ve Berge Arabian’a, bunların *Agos*’ta yayınlanması için fırsat veren Rober Koptaş’a ve sayfa editörlerim olmuş olan Sarkis Güreh, Vartan Estukyan, Maral Dink ve Altuğ Yılmaz’a,

İletişim Yayınları ile iletişimimi kuran ve bu kitabın oluşmasını sağlayan Tanıl Bora’ya,

Mesleğimi yaparken beni yüreklendiren Albert Asa’ya ve Laki Vingas’a,

Yaşarken anlatmanın keyfini hissettiren dostlarıma, ve

Öykülerimize sahip çıkmamız gerektiğini, anıların kıymetli olduğunu hatırlatan aileme; dedeme, anneanneme ve Dimitra’ya, Janet’e ve Jak’a, anneme ve babama, Niso’ya, Karin’e ve Yusuf’a,

Çok teşekkür ederim.

RITA

ÖNSÖZ

*Durme durme kerido ijiko,
Durme sin ansia i dolor*

*Serra tus chios ojikos,
Durme durme kon savor.*

*De la kuna saliras
A la eskola tu entraras*

*I ayi mi kerido ijiko,
Alef, beth a meldar te ambezaras.*

*De la eskola tu saliras
A la plasa tu te iras.*

*I ayi mi kerido ijiko,
Merkansiya te ambezaras*

*De la plasa tu saliras
A la estudio tu te iras.*

Judeo-Espagnol dilinde bir ninni bu. Şöyle diyor bunu söyleyen kadın-adam yanındaki bebeğe:

*“uyu, uyu benim canım oğlum, / sıkıntısız ve ağrısız uyu.
küçük gözlerini kapatıp, / tatlı tatlı uyu.
beşikten çıkıp, / okula gideceksin.*

ve orada sevgili oğlum, / A'yı B'yi okumayı öğreneceksin.
okuldan çıktıktan sonra, / hayatla baş başa kalacaksın.
ve orada sevgili oğlum, / çalışmaya başlayacaksın
(ticaretin ve hayatın ne olduğunu öğreneceksin).”

Judeo-Espanyolca öğrenemedik ama bir gün hayatla baş başa kalacağımızı ve işte o zaman, çalışıyor olacağımızı daha beşikteyken öğrendik. Kız, erkek ayırmadılar; tatlı tatlı anlattılar.

Ya sustuk uyuduk ya da ağladık, itiraz ettik.

Fakat eğrisi doğrusuna geldi. İtirazların çoğu reddedildi, herkes gibi bir işin peşine düşüldü.

Para kazanmak hayat gaillesi, para harcamak onun mükafatı oldu.

Ama “para, paradır” denmedi; paranın haramı, helalinden ayrıldı. “Bereket verecek” olanın, alın teriyle kazanılacak olduğu ve kimi insanlar için kimi mesleklerin bir alın yazısı olduğu ortaya çıktı.

Ve sanki alnımızda yazan meslek, kaderimiz, onu icra ettiğimiz mekânlarsa kimliklerimiz oldu. Kendimizi tanıtırken tıpkı ismimiz gibi, mesleğimizi de söyledik. Memleketimiz gibi dükânımızı, atölyemizi, büromuzu da anlattık. İkisine birden bağlı olduk, ikisine de dair ve ait olduk.

“Hayatta ne yapıyorsun?” sorusuna mecburen tam bu aidiyetle; “Gelecekte ne yapacaksın?” sorusuna buranın içinden bir yerden hareketle, yanıt verdik. Veremediysek de yanıt oralar da bir yerlerde aradık.

Doğru ve eksiksiz yanıtı bulmanın en zor olduğu mesele, “mesleğin neden seçilmiş olduğu” oldu. Mesleğe nasıl başladığı gün gibi ortada, dün gibi akıllarda olsa da, mesleğin neden seçildiği gece gibi karanlıkta, gelecek gibi belirsizlikte kaldı.

Bilincin altı üstüne karıştı.

Çarşamba gecelerinin Perşembe günlerine bağlandığı gecelerde Agos gazetesinin sayfalarına yerleştirilen ve 01.06.2012-14.03.2014 tarihleri arasında “Meslekler ve Mekânlar” adıyla yayınlanan söyleşilerin hemen hepsi, biraz da bu yüzden bilinçli olarak “bu mesleği neden seçtiniz?” sorusuyla başladı.

Sorular, soruları doğurdu, doğuruyor:

Biri yetenekli olduğu için mi zanaatkâr olur, yoksa zanaat öğrendiği için kişinin yeteneği mi gelişir? Adam avukat olduğu için mi haksızlığa tahammül edemez, yoksa haksızlığa tahammül edemediği için mi avukat olur? Hayat kurtarmak için büyüyüp doktor olmak, insanları duaya çağırarak için zangoç olup çan çalmak, kutsal bir meslek olduğu için öğretmen olmak bazı değerlere özenmekle mi ilgilidir yalnızca?

Bir mesleğin neden seçilmiş olduğu, geçmişe dönerek sorulabilir. Yazarın söylediği gibi; “geçmişin başka bir ülke olduğu”nu kabul ederse; bunun için seyahat edilir. Ve işte o seyahatte, kimi başına gelen tesadüfleri anlatır, kimi ustasını anar. Kimisi aile geleneklerini aktarır, kimisi bir uyarıda bulunur ve der ki; “Bu meslek benimle beraber bitecek.”

Bitecek. Bu kitapta yer alan bazı meslekler yok olacak. Bazı mekânlar boşaltılacak. Ve bu şehir; İstanbul, kalabalıklaştıkça yalnızlaşacak. Dilsizleşecek de aynı zamanda. Karaköy’de Judeo Espanyolca, Beyoğlu’nda Rumca, Kapalıçarşı’da Ermenice, Aramice artık hiç duyulmayacak.

Şimdiye dek duyduklarımız yanımıza kâr kalacak ve biz yine ortak dilimizde, çalışan birisini görüp selam vermek istediğimizde; “Kolay gelsiin!” diyeceğiz.

“Kolaysa başına gelsin lan!” diyebilecek Usta; mevki sahibi olmakla ilgili kaygı taşımayan bir Usta. Mevkilerin, görevlerin sonunun geldiğini ama mesleklerin insanlarla yaşadığını ve bazen onlarla öldüğünü anlatacak sonra. Yıllarca, içinde çalıştığı, ürettiği bir mekânın da, onun üretiminin bir parçasına dönüştüğünü ve oraya sahip olmanın, sahip çıkmanın emek ile ilgili olduğunu hissettirecek.

Hissedeceğiz. Ta derinde bir yerde.

Ve işte o yer, o duygu için yaşamaya ve yaşamak için çalışmaya devam edeceğiz...

İyi çalışmalar,

RİTA
Moda, Aralık 2014

“Bu ülkede üç kuşak kadın, kelebek korseyle inceldi”

İnsanlar ölür, mekânlar yaşar. İnsanlar unuttur, mekânlar hatırlatır. İnsanlar değişir, mekânlar değiştirilir. Ama eğer insanlar mekânları değiştirmezse, işte o zaman her şey canlı kalır...

Türkiye'nin hafızası, tüm değişime rağmen sanki en çok Beyoğlu'nda canlı durur, İstiklal Caddesi'nde tazelenir. Bütün hesaplar burada görülür, tüm hak mücadeleleri için buraya geliriz. Öğrenciler de, eşcinseller de, işçiler de, feministler de, faşistler de, polisler de burada bağırır. Yol üstündeki tüm dükkânlar ve sahipleri, eyleme katılabilir, eylemde mağdur da edilebilir. 75 yıldır, 433 numarada yaşayan Kelebek Korse Mağazası'nın edildiği gibi.

İstiklal Caddesi'nin 433. numarası ve Beyoğlulu olma tecrübesi, bugünkü sahibi İlyâ Avrampoğlu'na büyükbabasından kalmış: Büyükbabadan babaya, babadan oğula intikal etmiş. Fakat mekânın hatıraları üçü için de ayrı kalmış çünkü aslında tarihçi Marc Bloch'un söylediği gibi: “İnsanlar babalarından çok, zamanlarının çocuklarıymış...”

Beyoğlu'nun, Kelebek Korse Mağazası'nın ve “korseci” olmanın farklı zamanları üzerine İlyâ Avrampoğlu ile söyleştik...

• *Bu dükkânın ismini, “Kelebek Korse” adını nasıl seçtiğiniz ile başlayalım mı söze...*

– Hanımlar niçin korse kullanır? Daha zayıf gözüksünler diye. “Hanımlar korse giydikleri zaman kendilerini kelebek kadar hafif hissederler.” Büyükbabam işte bunun için koymuş bu ismi.

• *Nedir bu dükkânın üç kuşağa; büyükbabadan toruna uzanan hikâyesi?*

– Buranın kuruluşu 1936. Evveliyatı da var; 1920’li yıllarda Terkos Pasajı’nda korse malzemesi üzerine bir dükkânımız vardı. Rahmetli büyükbabam ve büyükbabamın rahmetli erkek kardeşi ikisi beraber açmışlardı orayı.

• *O zamanlarda korse malzemesi; lastik, kumaş vs. mi satıyorlardı?*

– 1930’lu yıllarda Türkiye’de neredeyse tek bir fabrika yoktu. Tekstil üretimi pek yoktu, korse üreten de yoktu. İstiklal Caddesi’nde dükkânlar vardı, o dükkânlarda makineler vardı. Yani; firmalar kendi ürettikleri malı satıyorlardı. Tabii mal üretmek için malzeme lazım; bel lastiği, kumaş, korse lastiği, jartiyer. O zamanlar korse lastikleri yurtdışından geliyordu. Büyükbabam bu tip malzemeleri satıyordu. Yaklaşık 10 yıl kadar orada çalıştılar. Ondan sonra bu dükkân boşalmış, yanılmıyorsam burada öncesinde bir halıcı vardı. 1936’da bizimkiler burada korse satışına başlamışlar. Büyükbabam, büyükbabamın erkek kardeşi ve babam. 14 yaşındaymış babam o zaman.

• *Pasajdan, Cadd’e çıkınca malzeme satışının yanında üretim yapmaya da mı başlamışlar?*

– Evet, malzeme satışı devam ediyordu, aynı zamanda korse üretimine başladılar. Atölyeydi burası, 4 makine, 5-6 tane işçi çalışıyordu. Ismarlama korse, sütyen dikiyorduk; külot şeklinde korse, paçalı korse, skandal korse dediğimiz bel korseleri, sütyenler, mideli sütyenler... O zaman sütyenlerin % 90’ı poplin kumaştan üretilirdi. Elastikiyet pek yoktu. 1950’li yıllardan sonra Türkiye’de yavaş yavaş çamaşır üreten fabrikalar kurulmaya başladı. Bugünkü meşhur büyük firmalar o dönemde küçük atölyeler olarak işe başladılar ve sonra çok büyüdüler. Yani, ufak ufak fabrikasyona geçildi, yavaş yavaş dükkânlarda üretim azalmaya başladı. Toptan mal almaya ve o ürünleri satmaya başladılar. Biz yaklaşık 1980 senesine kadar üretim yapmaya devam ettik. Sonra, iyi işçi bulmakta zorluk çekme-

ye başladık ve üretimi tamamen kapattık. Sadece babamla ikimiz kaldık dükkânda. Anlaşmalı olduğumuz, babamın iyi tanıdığı bir iki firma vardı, onlar bizim ürettiğimiz malları üretmeye devam ettiler. Halen de ediyorlar. Bazı modeller var ki, Türkiye'de sadece bizde var.

• *Bu sizin için nasıl bir karardı? Üretimi durdurmak neredeyse meslek değiştirmek gibi bir karar olmalı...*

– Mecburiyetten. Bu dükkân kurulduğu zaman çok iyi işçiler vardı. Eğitimli, kültürlü kişilerdi, genelde ekalliyetlendendi; Rum, Ermeni... Türk işçilerimiz de vardı. Kabiliyetli ve eğitimli insanlardı. Fakat ondan sonra İstanbul muazzam göç almaya başladı, nüfus anormal şekilde yükselmeye başladı. İyi işçi bulmakta büyük sıkıntı çekmeye başladık. 1981'de burada bir işçi kız çalışıyordu, uyuşturucu kullanıyormuş. Bir gün birisi

geldi, kızı saçından sürükleye sürükleye götürdü. Elinde silahı vardı, babam bir şey yapamadı. Ondan sonra babam, “Ben artık işçi mişçi çalıştırmam, mümkün değil” dedi, kapattı. Atölyeyi tamamen kapattık. İşçiler olduğu zaman hem üretim yapıyorduk, hem de tadilat yapabiliyorduk. Tadilat için sütyen, korse gelirdi ve bundan ciddi rakamlar kazanırdık. Öyle olunca, ciddi bir maddi güç eksildi. Sonra, İstanbul’un şartları değişti. Bu dükkân kurulduğu zaman İstanbul’un yegâne alışveriş merkezi Beyoğlu’ydu. Herkes alışverişe buraya gelirdi, buradan başka alışveriş yapılacak yer yoktu ama yıllar geçtikçe İstanbul çok büyüdü, alışveriş merkezleri açıldı. İnsan aradığı her şeyi kendi evinin yakınında anında bulabiliyor. Ee tabii öyle olunca buranın kapasitesi düştü. Bir de, burası trafiğe kapandı. Biz, aşırı şişman veya ortopedik problemleri olan insanlara da mal satıyoruz. Onlar arabayla gelirlerdi, bu imkân da ortadan kalktı. Bu şekilde de bir iş kaybına uğradık. Şimdi çok zor şartlarda ayakta durmaya çalışıyoruz. İstiklal Caddesi’nde kira bedelleri inanılmaz yükseldi. Biz kilisenin kiracısıyız, kilise bizi iyi kötü idare etti ama şimdi bazı sıkıntılar yaşıyor. Ne kadar ayakta duracağız, Allah’tan başka kimse bilmiyor.

• *Hiçbir şey değiştirmeden ayakta duruyorsunuz...*

– Evet, bu dekor 1900’lü yıllardan beri var. Biz geldiğimizde burası zaten böyleymiş, biz bir şey yapmadık. Dekorunu muhafaza ettik. Ben burayı bu haliyle çok seviyorum, val-la. Benden başka sevenleri de var. Sırf dükkânı görmek için gelenler oluyor. Burada kapının önünde birkaç saat durun, bakın kaç kişi fotoğrafımı çekiyor. Neticede tarihî eser gibi bir yer. Ellemeyi, yıkmayı filan hiç düşünmüyorum. Edebilsek aynen devam edeceğiz!

• *Dördüncü kuşak da baba mesleğini sürdürecektir mi?*

– Benim oğlum bilgisayar mühendisi olmaya çalışıyor. Kızım daha çok küçük, ilkokulda. İlerisini bilemiyorum ama bugün ben tek başımayım. Babam çok yaşlandı, 90 yaşında, artık gelmiyor.

• *Başka bir meslek yapmayı hiç düşündünüz mü?*

– Hayır. Ben liseyi bitirdiğim zaman babam dedi ki: “Oğlum üniversiteye gitmene gerek yok, burada hazır iş var, gel çalış.” Ben de uygun buldum. Lisedeyken de zaman zaman gelirdim.

• *İnternet sitenizi siz mi hazırladınız?*

– Hayır, yeğenim Reha kurdu. Geliştirmeyi, oradan satış yapmayı da düşünüyor. Benim yeğenler genç nesil, oğlum da öyle. “Artık herkes internetten satıyor, sen niye satmıyorsun?” diyorlardı. Başta biraz direndim, sonra, “Tamam kurun siteyi bir göreyim” dedim. Daha çok yeni, çok küçük bir site: www.kelebekkorsemagazasi.com. Ben pek anlamıyorum o işlerden. Ama şimdi yasal bir mecburiyet de var, her işletmenin internet sitesi olması lazım.

• *Esnafılık internete mi taşınacak? Nasıl bir şey Beyoğlu’nda esnaf olmak?*

– Ben çok seviyorum bu mesleği. Devamlı iletişim halindedesiniz. İnsanlar geliyor, gidiyor. Eğlenceli bir yer burası; devamlı yenilikler var, hareket var. Sıkılma şansı yok.

• *Her şey hep Beyoğlu’nda başlıyor, Beyoğlu’ndan geçiyor...*

– Evet, yürüyüş olmadığı zaman “Bugün ne kadar sakin!” diyorum. Her gün olumlu, olumsuz yürüyüşler yapıyor. Bazen sıkıntı oluyor, bazen olmuyor. Siyasi yürüyüşler de oluyor, 12 Eylül’den önce ne çatışmalar yaşandı burada... İngiliz Konsoloslukunun bombalandığı gün... Korkunç bir patlama oldu. Hemen dışarı çıktım baktım, zaten beş gün öncesinde sinagogda patlama olmuştu, kardeşim ölümden döndü. Kapıda ölenler de oldu, Allah rahmet eylesin... Toz bulutu gördüm ve bir koku aldım, gübre kokusu. “Baba” dedim, “İngiliz Konsolosluk gitti.” Orada bir sürü tanıdığımız var. Levent Büfe vardı. Eskiden Rumlara aitti, sonra onların yanında çalışanlar aldı, ordövr tabağı, sucuklu yumurta, sosisli çok güzel şeyler yaparlardı, dedim herhalde öldüler. Karşısında dönerciler vardı, dişçimiz de oradaydı. Neyse hiçbirine bir şey olmamış, ölmemişler. Bom-

ba patladıktan sonra muazzam bir insan seli geldi aşağıya doğru. Üstleri başları toz içinde. Tünelden yukarıya onlarca polis, ellerinde silahlar, mermi sürmüşler silaha, o anda bir şey olsa bütün mermileri caddeye boşaltacaklar. Korkunç bir gerginlik var. Öyle geçtiler... Ama ben en çok provokasyondan korkuyorum çünkü bir provokasyon oldu mu kıyamet kopar.

• *Koptu da, 6-7 Eylül 1955'te...*

– Ben daha doğmamıştım, 1961 doğumluyum. Babam buradaydı. Ciddi zarar gördük. Dükkân duvarları balyozla kırıldı, o kırık parçalar hâlâ duruyor. Beyoğlu ve Şişli bölgesinde Rumların evlerine girdiler. Çok büyük sıkıntılar, eziyetler yaşandı ama kötünün iyisi; bir iki kişi dışında can kaybı olmadı. “Ehven-i şer” diye bir laf vardır ya... Mallar ciddi anlamda zarar gördü, çok insan mahvoldu. Artık konuşmanın manası yok. Burada 6-7 Eylül ile ilgili film çekmek istediler, ben izin vermedim. O konuya girmek istemiyorum, çünkü çok üzücü bir hikâye. Çok insan büyük sıkıntılar yaşadı. Kahır dolu günler yaşadı. Bana o konuyu hep babam ve rahmetli babaannem anlatırdı, kulağım hep doluydu. Bir de, politik olarak bu konulara fazla girdiğiniz zaman pek iyi olmuyor. Deşmenin bir faydası yok. Kimseye... İyi günlerimiz de oldu, kötü günlerimiz de. Biz burada yaşadık. Silahlı çatışmalar gördük evet ama güzel törenler, resmigeçitler de gördük. Oturduğumuz semt de burasıydı, Meşrutiyet Caddesi'nde otururduk. O zaman, benim çocukluğumda İstanbul 3 milyondur. “3 milyon” dendi mi, “Uuu amma kalabalık!” derlerdi. Şimdi 20 milyona dayandı.

• *20 milyonluk şehrin müşterileri, müşteri ilişkileri ile yıllar öncesinin müşterileri, ve müşteri ilişkileri arasında nasıl farklar var?*

– Dağlar kadar fark var. 30'lu 40'lı yılların hanımlarının mantalitesiyle bugünkü hanımların mantalitesi çok farklı. Giyim kuşam şekli de çok farklı. Mesela o dönemde ipli korseler vardı, şimdi yok. Korselerin bir kısmı lastik, bir kısmı kumaştan yapılırdı. Lastik pek yoktu. Yılbaşından veya bayramlardan birkaç ay önce siparişler gelirdi ki, o tarihlere yetiştirebilelim. Ka-

dın erkek ilişkileri de farklıydı, 1930'lu yıllarda daha muhafazakârdı. Şimdi daha kolay oldu. 30'lu yıllarda evli ya da nişanlı olmayan insanları kol kola göremezdiniz. Şimdi çok şey değişti.

- *Sizin mesleğiniz biraz cinsellik ile de ilgili, değil mi?*

– Tabii, bayan-erkek iç çamaşırını sattığımız için cinselliğe de hitap eden bir meslek bu. Bunu, burada bayan tezgâhtar olmadığı için fark ediyoruz. Bilhassa Arap müşterilerimiz oluyor, kapıda beni görünce çekip gidiyorlar. Çok alışkım, bir sıkıntı yaşamıyorum.

“Şapkayı seveceksin ki yakışsın”

“Ah o eski Beyoğlu” güzellmelerinin içindeki kadınlar, adamlar hep şapkalıdır. Üstelik onlar şapka “takmazlar”, aynen Fransızcada söylendiği gibi “şapkayı taşırlar” (*porter le chapeau*). Çünkü şapka bir aidiyet meselesidir. Onu benimsemeyende, eğreti durur.

Bir zamanların “küçük bir Paris”i olan Beyoğlu’nda şapka ile yürümek, bir takım kuralları kabul etmek, belirli davranış biçimlerini özümsemek anlamına da gelir. Şapkalı bir adam kendisinden genç bir kadına nasıl selam verir, şapkasını çıkarttığında onu nereye koyar, nasıl tutar? Ya da fötr bir şapka, çekingen ve mütevazı duruşlu kadınların mı, yoksa dışa dönük ve kendinden emin görünen kadınların mı bedenlerinin tamamlayıcısıdır?

Bugün artık kayıp bir zaman dilimine ait olan bu konuların, tam 56 yıldır tartışıldığı bir dükkân var Hacıpulo Pasajı’nda: “Katia”. Aynalarla çevrili bu dükkânda, annesinden öğrendiği şekilde şapkalar tasarlayan Beyoğlulu Katia Kiracı ile söyleştik...

• *Nedir bu dükkânın hikâyesi? Ne kadar zamandır buradasınız?*

– Ben 27 senedir buradayım ama dükkân annemindi. Annem Beyoğlu’nda doğup büyüdü. Ben de Beyoğluluyum. Bu sene, bu dükkândaki 56. senemiz. Kiracısıyız biz buramın, dükkân kili-senindi, sonra araya bir kayyum girdi. Biz kiracıyız, kiramızı veriyoruz, gerisine de karışmıyoruz.

• *Hacopulo Pasajı yıllar içinde nasıl değişti? Eskiden nasıldı, kimler vardı; komşularınız, buranın eski esnafları kimlerdi?*

– Burası çok farklıydı. Eski müşterilerimiz buranın yeni halini beğenmiyorlar. “Burası mahvoldu” diyorlar. Şimdi çok gürültü patırtı oluyor, hele yazın, kapıyı açamıyoruz. Eskiden beri burada olan bir biz varız, bir de yanımızdaki dış deposu var, Erol Bey var. Erol Bey’den önce kayınpederi vardı, şimdi damadı çalışıyor. Eskiden, işlemeciler çoktu. Dantelciler, kemerciler, düğmeciler vardı. Elbise çizen bir bayan vardı, sana istediğin gibi elbise çizerdi. Gelinlikçi vardı, kumaş satanlar vardı, karşıdaki dükkân mesela, çeyiz malzemesi satardı. Çok güzel şeyler vardı çok.

• *Siz şapkacılığa; şapka yapmaya nasıl başladınız?*

– Annemden öğrendim.

• *Anneniz kimden, nasıl öğrenmiş?*

– Annem 12 yaşındayken burada Fransız bir bayanın, Madame Cartier’in yanında çalıştı. Heveslendi ve kendi işini açmak istedi. Yaşı çok ufaktı, herkes “Nasıl? Sen mi yapacaksın!” dedi. “Sen bu işi yapamazsın çünkü evvela kontrat yapman lazım” dediler. O inat etti, gitti Aznavur’un en üst katındaki daireyi tuttu. O zaman, Aznavur Pasajı 2 katlıydı, onu şimdi 4-5 yaptılar. Sonra Madame Cartier ile Fransa’ya gitti. Paris’ten malzeme getirdi ve çalışacak kızlar getirdi. 35 kişi çalışıyordu yanında. Beyoğlu hep şapkacılarla doluydu. Kimse şapkasız çıkmazdı sokağa. Kapılarda duran şapkalı kişiler olurdu, dükkâna gelen müşterileri kapıdan alırlardı. Annemin çok iyi müşterileri vardı. Aznavur’daki yerden sonra burayı da kiraladı. İş ilerledi, gençti, çok hevesliydi. İçinde şapka aşkı vardı ve güzel şeyler yapardı.

• *Kendisi de şapka takar mıydı?*

– Şapkasız çıkmazdı. Beni azarlardı niye her gün şapka takmıyorum diye. Ben çok soğuk olduğunda veya abiye bir yere gideceksem takardım. O ise her gün takardı ve bana kızardı, “her gün tak” derdi.